

1

Wat is filosoferen met kinderen (niet)?

- ☐ Het is **wel** een kringgesprek
- ☐ Het is **geen** onderwijsleergesprek
- ☐ Het is **geen** discussie en **geen** meningenfestival
- ☐ De leerlingen doen **samen** het onderzoek en denkwerk
- ☐ De vragen van de gespreksleider stimuleren kritisch nadenken
- ☐ Stimuleert leerling-betrokkenheid
- ☐ (Zelf)reflectie en feedback

2

Filosoferen met kinderen

Het grote verschil tussen een onderwijsleergesprek en een filosofisch gesprek:

☐ Onderwijsleergesprek gaat ergens naar toe! ☐ De docent bepaalt wanneer dat doel is behaald	☐ Filosofisch gesprek gaat ergens over ☐ De klok/ leerlingen bepalen wanneer het genoeg is
---	---

De gespreksleider spreekt geen goed/fout uit! Verbindt de uitspraken van leerlingen met elkaar

Aan het eind van het gesprek weten we vaak nog steeds niet **'hoe het zit'** en toch hebben we wat geleerd

3

Waarom zou je eigenlijk filosoferen?

- Leerlingen uitdagen zichzelf en hun leefwereld te bevragen
- Leerlingen een tolerante houding aanleren
- Leerlingen hun eigen denkkracht laten ervaren
- Leerlingen laten ontdekken dat vragen je wijzer maken

4

Waarom zou je eigenlijk filosoferen?

- Taalverwerving
- Zelfvertrouwen
- Sociale vaardigheid
- Signaleren van leerbehoefte en transfer

5

Verschillende stijlen

- **Socratisch gesprek:** onderzoeksvraag komt uit de praktijk
- **Berrie Heesen:** gespreksleider stelt alleen vragen, maar leerlingen formuleren de onderzoeksvraag
- **De Denkschool:** combinatie van verschillende stijlen.

6

De Denkschool

- Werkt van SBO tot Leonardo Onderwijs en VO
- Voor een filosofisch gesprek is de motivatie belangrijk!
- Startvraag moet leerlingen direct 'aan' zetten.
- Die startvraag is vaak niet filosofisch, maar zorgt dat leerlingen **willen** nadenken

7

Vraagsoorten

- **Startvraag:** niet perse filosofisch, maar zet de leerlingen 'aan'
- **Taakvraag:** Onderzoeksvraag. Meestal gesloten vraag met een concept waarover de groep van mening kan verschillen.
- Voorbeeld startvraag: **heb jij vrienden?**
- Voorbeeld taakvraag: **wanneer is iemand jouw vriend?**

8

Werkvormen Gradaties maken:

- Leg een minteken en een plusteken op de grond in de kring. Teken zelf een reeks die de leerlingen voor vragen stelt. Bijvoorbeeld voor kleuters: een sok, een das, een zwempak en een jas. Welke heb je het hardst nodig?
- Laat leerlingen een reeks leggen en vraag aan de anderen: 'ligt het zo goed? Kan het ook anders liggen? Laat ze veranderen en uitleggen waarom het anders moet. Herhaal zolang de leerlingen belangstelling houden of de tijd om is.

9

Werkvormen Gradaties maken:

- Voorbeeld voor groep 8 : een koning, een minister, een burgemeester, een miljonair, een president en een juf.

Welke is het **belangrijkst**? Welke is het **gelukkigst**? Wie zou jij het liefst willen zijn? **Kies 1 vraag!**

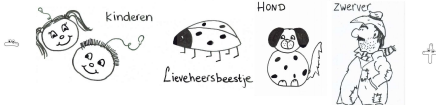
- Laat leerlingen een reeks leggen en vraag aan de anderen: 'ligt het zo goed? Kan het ook anders liggen? Laat ze eerst uitleggen wat er anders moet en waarom. Dan mogen ze veranderen. Herhaal.

10

Voorbeeld gradaties maken:

Wie is het gelukkigst?

- Argument: de zwerver is het gelukkigst want niemand speelt de baas over hem. De hond is gelukkiger dan het lieveheersbeestje want er is iemand die hem eten geeft. Het lieveheersbeestje is gelukkiger dan de kinderen want hij kan vliegen. De kinderen moeten altijd luisteren dus die zijn het minst gelukkig?

- Doelvragen:** Word je ongelukkiger als je moet luisteren? Word je gelukkiger als je kunt vliegen? Wat is gelukkig zijn? etc. etc.

11

Werkvormen: altijd/soms/nooit

- Leg op drie plaatsen in het lokaal een A4 in kleur op de grond.

- Geef de leerlingen een stelling. Bijvoorbeeld: kinderen moeten luisteren naar volwassenen. De koning is de baas. Je mag iemand slaan.
- Laat ze eerst kiezen waar ze willen staan en daarna redenen geven. Ze mogen van plaats veranderen **mits** ze die verandering kunnen uitleggen.

12

Werkvormen: altijd/soms/nooit

- Geef **geen** oordeel! Ook niet als kinderen een keus maken die jij afkeurt.

Altijd!

Soms

Nooit!

- Laat ze uitleggen waarom ze hun keus maken en vraag aan de groep of de reden(en) geldig zijn zonder kritiek te geven of te sturen.
- Tijdens de filosofieles denken de leerlingen zelf. Ze leren argumenten maken en van mening verschillen. De gespreksleider heeft **geen** mening.

13

Werkvormen: altijd/soms/nooit

- Bij het laten uitleggen kun je de doorvraagkaartjes gebruiken van Fabien van der Ham.

Altijd!

Soms

Nooit!

Is dat **altijd** zo geweest?

Hoezo?

14

Wat levert dat filosoferen op?

- Leerlingen krijgen vertrouwen in hun eigen redeneervermogen
- Leerlingen ontdekken dat ze van mening kunnen verschillen zonder ruzie te maken.
- Leerlingen ontdekken dat ze van mening kunnen veranderen, zonder gezichtsverlies!
- Leerlingen leren naar elkaar luisteren en een (complexe) gedachte vasthouden.
- Leerlingen ervaren de ruimte die het (even) niet weten oplevert.
- Leerlingen ontwikkelen logisch nadenken.

15

Wat moet jij kunnen?

- Het is cruciaal dat je goede vragen kunt stellen zonder een eigen mening op te dringen én tegelijk het gesprek gaande kunt houden
- Uit trajecten in scholen met vooral anderstalige kinderen blijkt dat veel beeldondersteuning handig is. Bovendien leren kinderen via deze methodiek de instructietaal sneller.
- Onderzoek in Groot-Brittannië bevestigt: filosoferen laat kinderen grote sprongen maken in wiskunde en taal
- *"Ik heb zelf al een paar keer gefilosofeerd over thema's in de les wereldoriëntatie en vond het heel leuk, maar niet eenvoudig. Ik vind het moeilijk om zelf niet deel te nemen aan het gesprek en mijn eigen antwoord te geven."* (leraar)

16

Wat heb je nodig?

- Materiaal: boeken en/of verhalen waarbij je voor kinderen relevante vragen kunt stellen e.g. prentenboeken, fabels, tekenfilms (bij voorkeur zonder gesproken woord)
- Ook kun je materiaal vinden op websites zoals: www.kinderfilosofie.nl www.filosovaardig.nl www.filozoo.be www.dedenkschool.nl/blog/ www.philosophy-foundation.org/enquiries en www.denkkaravaan.be
- Er zijn inmiddels veel boeken volgeschreven met voor elk wat wils. Een **kleine** opsomming:
Filosoferen doe je zo! Deel 1 en 2 (Marja van Rossem en Rob Bartels)
The If Odyssee (Peter Worley)
De vliegende papa's (Berrie Heesen)
Het grote filosofie doeboek (Filosofiemagazine)

17

Contact

- Mirjam Poolster: mirjam@dedenkschool.nl
- Facebook: www.facebook.com/dedenkschool
- Website: www.dedenkschool.nl

18
